

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ (1830-1881)

Ulrich Halbreiter - Μια άποψη της πόλης της Αθήνας από το Βασιλικό Παλάτι προς την πλατεία Συντάγματος, περίπου 1845

Αθηναϊκό καφενείο, με προσωπικότητες της πόλης, 1837 (υδατογραφία, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο)

Η εδαφική επικράτεια και το πολίτευμα του νεοσύστατου κράτους

Στη γελοιογραφία του σατιρικού περιοδικού «Νέος Αριστοφάνης» γελοιοποιείται η Μεγάλη Ιδέα, την εποχή, που η ιδεολογική κυριαρχία της δεν επέτρεπε να γίνει αντιληπτό το ανεδαφικό της αναβίωσης του Βυζαντίου.

- Οι σκληροί αγώνες εναντίον των Οθωμανών
- Τα συμφέροντα των Μ. Δυνάμεων (εγγυητριών δυνάμεων) -Αγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας
- Εσωτερικές εξελίξεις και εξωτερικές σχέσεις μέχρι το 1881

παράγοντες που καθόρισαν την τύχη του ελληνικού κράτους: τα σύνορα, το πολίτευμα, το βαθμό ανεξαρτησίας

- Το **μοναρχικό καθεστώς** επιβλήθηκε στο νέο κράτος με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν φιλελεύθερα κινήματα.
- Τα περιορισμένα σύνορα οδηγούν στην ανάπτυξη της **Μεγάλης Ιδέας** και των αλυτρωτικών αγώνων για την απελευθέρωση των σκλαβωμένων Ελλήνων

Ο αλυτρωτισμός

- **Αλυτρωτισμός:** η εθνική πολιτική για την απελευθέρωση των σκλαβωμένων Ελλήνων και την υλοποίηση της **Μεγάλης Ιδέας** (δηλ. η διεύρυνση των ελληνικών συνόρων). Πρώτος χρησιμοποίησε τον όρο «Μεγάλη Ιδέα» ο πολιτικός Ιωάννης Κωλέττης (1844).
- Πολύ λίγοι πολιτικοί (Μαυροκορδάτος) και δημοσιογράφοι (Ροΐδης) διαφώνησαν με αυτή την πολιτική.

Οι πρώτες προσπάθειες συγκρότησης κράτους

Νικηφόρος Λύτρας - Ολόσωμο
πορτραίτο του Βασιλιά Όθωνα
με φουστανέλα

- Το 1830 η Ελλάδα είχε:
- 750.000 κατοίκους,
- κατεστραμμένες τις παραγωγικές υποδομές της,
- ελάχιστες αξίες λόγω πόλεις
- πολλά χωριά αφανισμένα εντελώς
- μέρος πληθυσμού της μετανάστες σε άλλες χώρες,
- ύπορους ομογενείς Διασποράς χωρίς διάθεση για εγκατάσταση και επένδυση σ' αυτή.
- Βρισκόταν σε οικονομική και κοινωνική υπανάπτυξη με πολλές εξαρτήσεις.
- Μαζί με βασιλιά Όθωνα έλευση πλήθους εκλεκτών συμβούλων και άριστων επιστημόνων και καλλιτεχνών για οικοδόμηση νέου κράτους.
- Εμπόδιζαν την ανάπτυξη της χώρας:
 - i. Η έλλειψη διαθέσιμων κεφαλαίων,
 - ii. Η αδυναμία διανομής των εθνικών γαιών στους αγρότες (ήταν υποθηκευμένες για τη σύναψη των εθνικών δανείων του Αγώνα),
 - iii. Η ληστεία
 - iv. Ο αναλφαβητισμός

Peter von Hess - Η άφιξη του Όθωνα στο Ναύπλιο, 1835

Η Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843

Τη νύχτα της 2ας προς την 3η Σεπτεμβρίου 1843 επαναστατημένες μονάδες στρατού με αρχηγό τον διοικητή του ιππικού των Αθηνών, συνταγματάρχη Δημήτριο Καλλέργη, μαζί με πλήθος λαού περικυκλώνουν τα ανάκτορα και υποβάλλουν στον Όθωνα (διακρίνεται στο παράθυρο δεξιά) τα αιτήματα των επαναστατών για παραχώρηση Συντάγματος. Συλλογή Λάμπρου Ευταξία, Αθήνα.

- Κύριο αίτημα η **παραχώρηση Συντάγματος**.
- Δυσανεμία κατά του Όθωνα αρχόντων προεπαναστατικής περιόδου λόγω παραγκωνισμού τους από δημόσια πράγματα, καθώς και συντηρητικών εκκλησιαστικών κύκλων λόγω ανακηρύξεως αυτοκεφάλου Εκκλησίας της Ελλάδας.
- **Σύνταγμα 1844** φιλελεύθερο, αλλά δεν κατοχύρωνε λαϊκή κυριαρχία λόγω ελλείψεως σταθερών πολιτικών σχηματισμών.
- Επάνοδος στα πράγματα παλαιών αρχόντων με κοινοβουλευτικό μανδύα
- Διατήρηση φτώχειας και υπανάπτυξης.
- 1854. Κριμαϊκός πόλεμος, Αλυτρωτικές εξεγέρσεις σε Θεσσαλία, Ήπειρο και Μακεδονία. Κίνδυνος πολέμου με Τουρκία.
- 1862. Έξωση Όθωνα λόγω αδυναμίας του να επιλύσει πιεστικά εσωτερικά προβλήματα και να δικαιώσει εθνικούς πόθους, καθώς και αδυναμίας του να δώσει στη χώρα Ορθόδοξο διάδοχο του θρόνου.

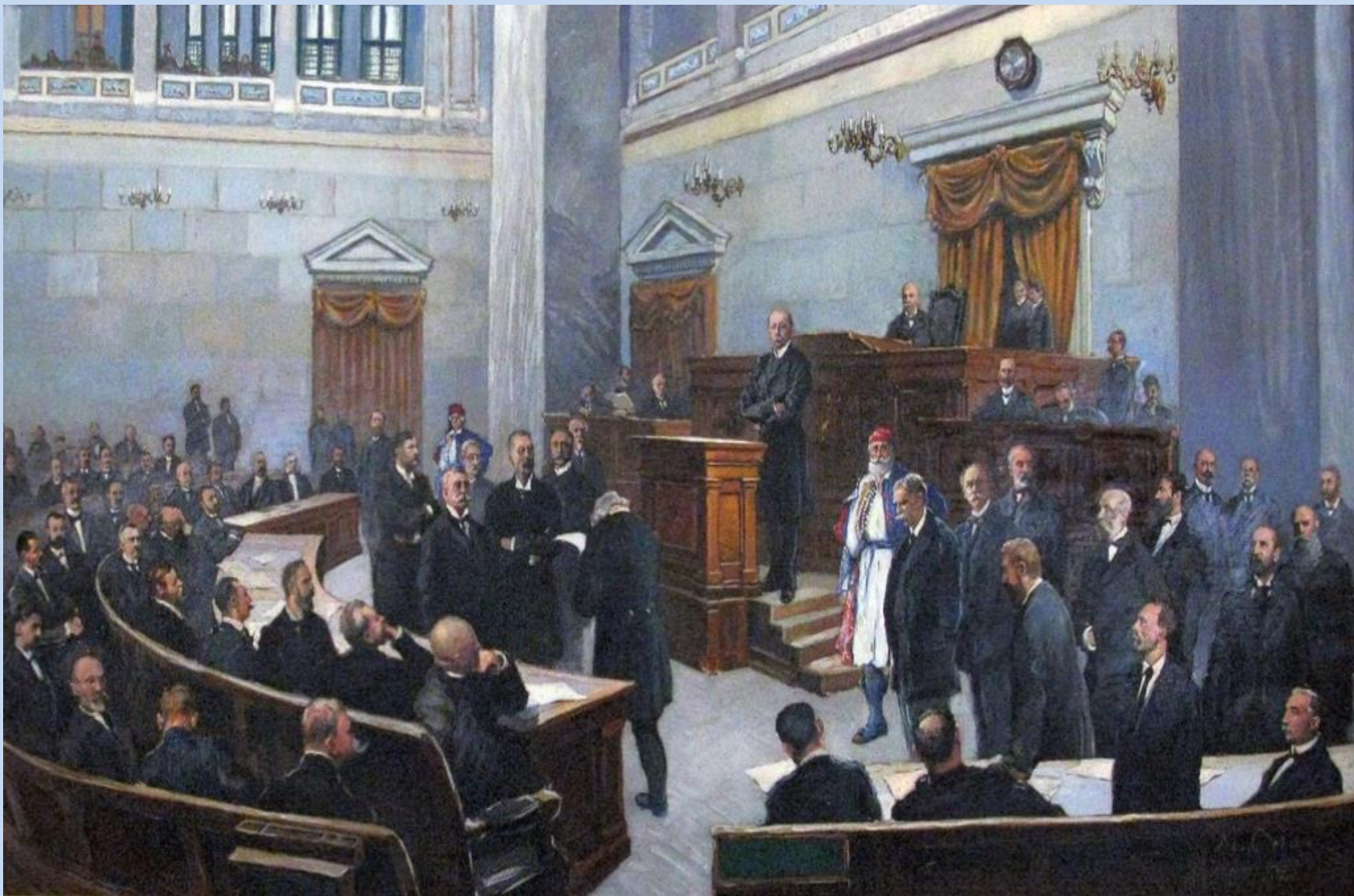
Η αδυναμία του βασιλιά Όθωνα να υλοποιήσει τη Μεγάλη Ιδέα υπήρξε ένας από τους παράγοντες που οδήγησαν στην έξωση του από την Ελλάδα. Στην εικόνα ελαιογραφία που παριστάνει τον Όθωνα κατά την αποχώρησή του (Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο)

Η κατοχύρωση της λαϊκής κυριαρχίας

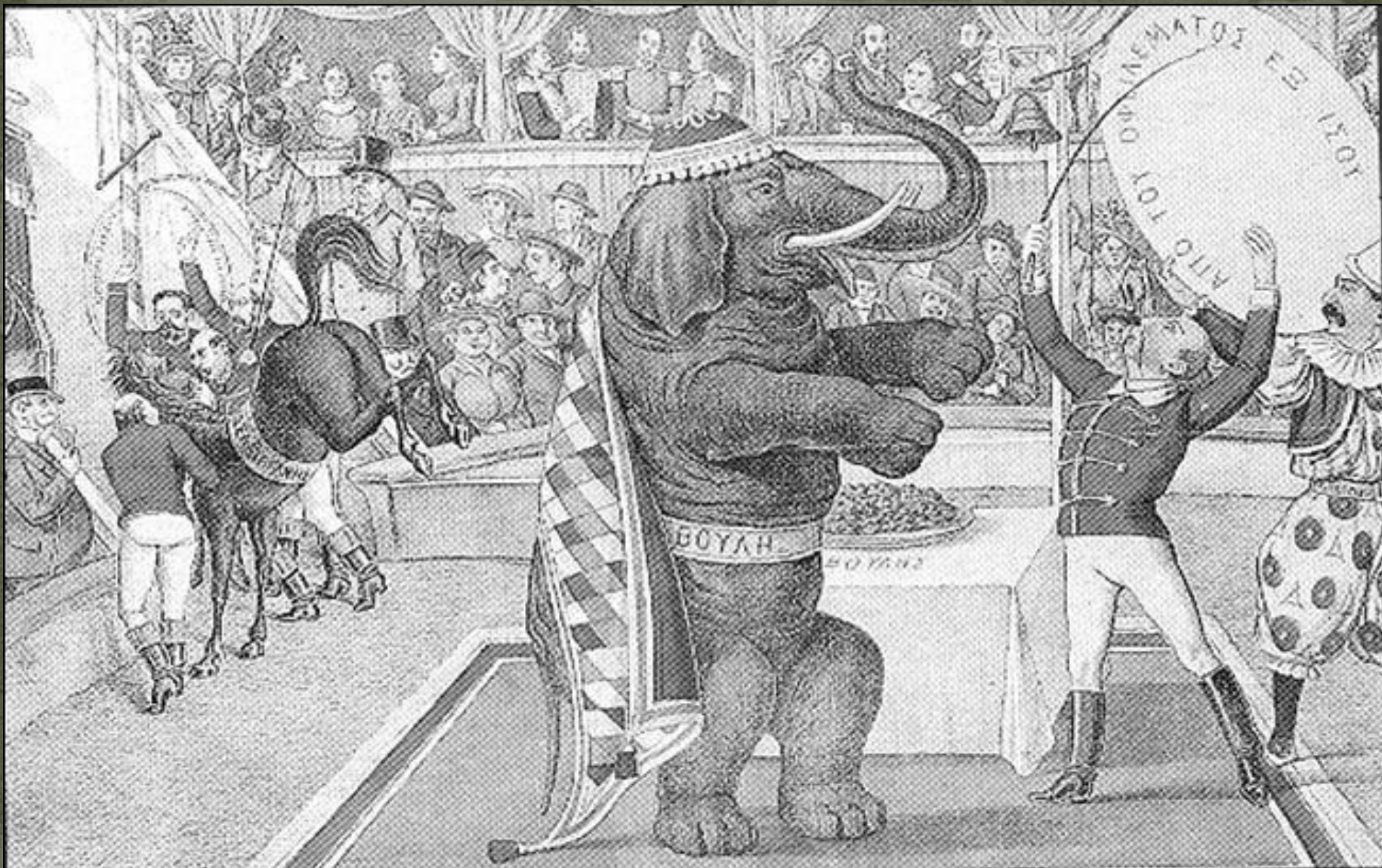

Ο Χαρίλαος Τρικούπης (11 Ιουλίου 1832- 30 Μαρτίου 1896)

- Έλευση του νέου ηγεμόνα της χώρας, του **Γεωργίου Α'** των Γλυξβούργων της Δανίας,
- 1864. **Ένωση Επτανήσων** με Ελλάδα (παραχώρηση από Αγγλία υπό την πίεση των αγώνων των Επτανησίων Πατριωτών).
- 1864. Ψήφιση νέου Συντάγματος - Θέσπιση πολιτεύματος «**Βασιλεύουσας Δημοκρατίας**» αντί «**Συνταγματικής Μοναρχίας**».
- Πολιτικοί αγώνες Χαρ. Τρικούπη. **Αρχή της «Δεδηλωμένης»** (1875).
- Βάσεις για δημιουργία πολιτικών κομμάτων με σταθερές αρχές και προγράμματα.
- Νέα γενιά πολιτικών (Επ. Δεληγεώργης, Αλ. Κουμουνδούρος, Χ. Τρικούπης, Θ. Δηλιγιάννης).
- Υποτυπώδεις δομές οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.
- 1871. Διανομή εθνικών κτημάτων.
- Προσπάθειες ορθολογικής οργάνωσης της Δημόσιας Διοίκησης και του Στρατού.
- Κυρίαρχο **εθνικό πρόβλημα**: ένωση Κρήτης με μητέρα πατρίδα.
- 1878. Ελληνικές εξεγέρσεις σε Θεσσαλία, Ήπειρο και Μακεδονία. Οι εγγυήτριες δυνάμεις απέτρεψαν πόλεμο Ελλάδος με Τουρκία.
- 1878. **Συνέδριο Βερολίνου**. Υπόσχεση παραχώρησης Θεσσαλίας και τμημ. Ηπείρου στην Ελλάδα.
- 1881. **Ενσωμάτωση Θεσσαλίας και περιοχής Άρτας** στην Ελλάδα.

Ν. Ορλόφ - Συνεδρίαση της Βουλής των Ελλήνων. Στο βήμα ο Χ. Τρικούπης

Γελοιογραφική απόδοση της ελληνικής Βουλής στα χρόνια της Συνταγματικής βασιλείας του Γεωργίου Α΄, οπότε οι αντιθέσεις των κομμάτων μετέτρεπαν το εθνικό Κοινοβούλιο σε ... «τσίρκο» με τους πολιτικούς ως αφηνιασμένα άλογα και τη Βουλή ως ελέφαντα να ...χορεύει στο ρυθμό των κομματαρχών!

Παρατηρήστε τις παρακάτω γελοιογραφίες που παρουσιάζουν τον Χαρίλαο Τρικούπη και σχολιάστε τα αντίστοιχα μηνύματα των γελοιογράφων

Ο Χαρίλαος Τρικούπης ως πρωθυπουργός της Ελλάδας προσπαθεί να συνεργαστεί με τις Ευρωπαϊκές Μεγάλες Δυνάμεις, από τις οποίες, εκτός από την τεχνογνωσία τους, που την εκμεταλλεύεται για την ανάπτυξη της χώρας μετακαλώντας κυρίως Γάλλους ειδικούς για την εκπαίδευση του στρατού ή για μεγάλα τεχνικά έργα (διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου, ίδρυση «Σιδηροδρόμων Πειραιώς-Αθηνών-Πελοποννήσου»-Σ.Π.Α.Π. και Αθηνών- Λάρισας), ζητά και την οικονομική ενίσχυσή τους. Τα δάνεια της Ελλάδας από τις Ευρωπαϊκές Δυνάμεις σχολιάζει ο γελοιογράφος με τον Τρικούπη να προσπαθεί να αρπάξει όσα εκατομμύρια καταστεί δυνατό, σαν να έχει πιστέψει πως, αφού τον εμπιστεύονται, έχει βρει την ...«κότα με τα χρυσά αυγά»! Η Ευρώπη, όμως, όπως μπορεί να δει καθένας, δεν είναι διατεθειμένη να του παραχωρεί αφειδώς τα ..χρυσά αυγά της, αλλά, όπως η κλώσσα, προστατεύει το χρήμα της από τη δανειολήπτρια Ελλάδα με την καταρρέουσα οικονομία. Τα μεγαλεπήβολα αναπτυξιακά έργα των κυβερνήσεων του Τρικούπη σε συνδυασμό με τις αρνητικές εθνικές, κοινωνικές και πολιτικές συγκυρίες (για παράδειγμα η κατασπατάληση του δημοσίου χρήματος από το αντίπαλο κόμμα του Δηλιγιάννη, όταν αναλάμβανε την κυβέρνηση την εποχή εκείνη), θα οδηγήσουν τη χώρα στην εθνική χρεοκοπία του 1893. Ας παρατηρήσουμε επιπλέον πως ο Τρικούπης πλησιάζει τις ισχυρές χώρες έχοντας βγάλει το καπέλο του δείχνοντας σεβασμό προς αυτές και αναγνωρίζοντας την ανωτερότητά τους.

Πρόσθετα παραθέματα / πηγές

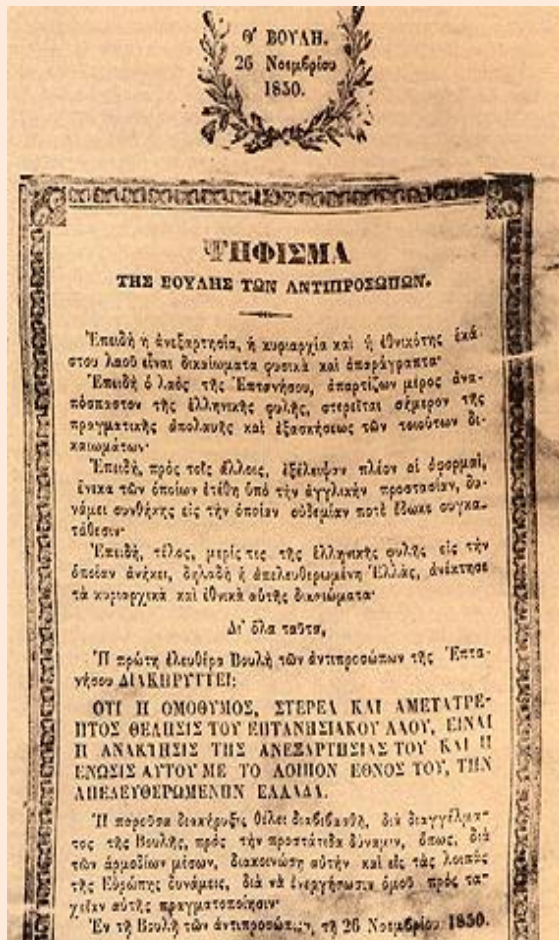
ΠΗΓΗ 1: Η πρώτη επίσημη αναφορά του όρου Μεγάλη Ιδέα

[...] "Φρίττω, ενθυμούμενος την ημέραν εκείνην καθ' ην εδώκαμεν τον υπέρ της ελευθερίας της πατρίδος όρκον, καθ' ην ωρκίσθημεν τα πάντα, και αυτήν την ζώνη μας να προσφέρωμεν εις τον βωμό της πατρίδος. Πόσον πρέπει να συναισθανθώμεν το βάρος του όρκου τούτου κατά την περίστασιν ταύτην, καθ' ην συνήλθομεν ίνα συντάξωμεν το σύνταγμα, το ευαγγέλιον τούτο της πολιτικής ημών υπάρξεως. Διά την γεωγραφικήν αυτής θέσιν η Ελλάς είναι το κέντρο της Ευρώπης. Ισταμένη και έχουσα εκ μεν δεξιών την Ανατολήν, εξ αριστερών δε την Δύσιν προώριστα να φωτίση δια της αναγεννήσεως αυτής την Ανατολήν ως δια της πτώσεως αυτής εφώτισε την Δύσιν. Εν τω πνεύματι του όρκου τούτου και της μεγάλης ταύτης ιδέας είδον πάντοτε τους πληρεξουσίους του Έθνους να συνέρχωνται διά να αποφασίσωσιν ουχί πλέον περί της τύχης της Ελλάδος, αλλ' ολοκλήρου του Ελληνικού έθνους. Πόσον επεθύμουν να ήσαν παρόντες σήμερον οι Γερμανοί, οι Ζαΐμαι, οι Κολοκοτρώναι, οι των άλλοτε εθνικών συνελεύσεων πληρεξούσιοι και αυτοί οι δραξάμενοι τα όπλα έτι επί τω γενικώ τούτω σκοπώ διά να συνομολογήσωσι μετ' εμού πόσον εμακρύνθημεν της μεγάλης εκείνης και ευρυτάτης της πατρίδος ιδέας, την οποίαν εις αυτό του Ρήγα το τραγούδι είδομεν κατά πρώτον εκπεφρασμένην. Εν ενί και μόνω τότε πνεύματι ηνωμένοι, ηδελφωμένοι διά του ιερού εκείνου όρκου, όσοι είχομεν το επώνυμον Έλληνες εκερδήσαμεν μέρος του όλου σκοπού· νυν δε ενασχολούμεθα εις ματαίαις διακρίσεις Ελλήνων και Ελλήνων, χριστιανών και χριστιανών, ημείς, οίτινες φέροντες εις την μία χείρα την σημαίαν της θρησκείας, και εις την άλλην την της ελευθερίας εκοπιάσαμεν επί πολυετίαν διά την απελευθέρωσιν όλων εν γένει των ομοδόξων χριστιανών [...].

Ιωάννης Κωλέττης, ομιλία στην Εθνοσυνέλευση, 14 Ιανουαρίου 1844.

[Πηγή: Επαμεινώνδας Κυριακίδης, Ιστορία του σύγχρονου ελληνισμού 1832-1892, εκδ. Ιγγλέση, Αθήνα 1892, σελ. 494-500, όπου δημοσιεύεται και η πλήρης ομιλία του Ιωάννη Κωλέττη.]

Πρόσθετα παραθέματα / πηγές

Ψήφισμα του Ιονίου Κοινοβουλίου της 26ης Νοεμβρίου 1850 με το οποίο εκφράζεται η θέληση του επτανησιακού λαού για ένωση με την Ελλάδα (Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο).

ΠΗΓΗ 2: Ψήφισμα της Ιονίου Βουλής απαιτεί την ένωση με την Ελλάδα

ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

Επειδή η ανεξαρτησία, η κυριαρχία και η εθνικότης εκάστου λαού είναι δικαιώματα φυσικά και απαράγραπτα· Επειδή ο λαός της Επτανήσου, απαρτίζων μέρος αναπόσπαστον της Ελληνικής φυλής, στερείται σήμερον της πραγματικής απολαυής και εξασκήσεως των τοιούτων δικαιωμάτων· Επειδή προς τοις άλλοις εξέλειψαν πλέον αι αφορμαί, ένεκα των οποίων ετέθη υπό την Αγγλικήν Προστασίαν, δυνάμει συνθήκης εις την οποίαν ουδεμίαν ποτέ έδωκε συγκατάθεσιν· Επειδή τέλος μερίς τις της Ελληνικής φυλής, εις την οποίαν ανήκει, δηλαδή η απελευθερωμένη Ελλάς, ανέκτησε τα κυριαρχικά και εθνικά αυτής δικαιώματα· Δι' όλα ταύτα η πρώτη ελευθέρα Βουλή των αντιπροσώπων της Επτανήσου διακηρύττει: Ότι η ομόθυμος στερεά και αμετάτρεπτος θέλησις του Επτανησιακού λαού, είναι η ανάκτησις της ανεξαρτησίας του και η ένωσις αυτού με το λοιπόν έθνος του, την απελευθερωμένην Ελλάδα. Η παρούσα διακήρυξις θέλει διαβιβασθή διά Διαγγέλματος της Βουλής προς την Προστάτιδα Δύναμιν, όπως διά των αρμοδίων μέσων διακοινώση αυτήν και εις τας λοιπάς της Ευρώπης Δυνάμεις, διά να ενεργήσωσιν ομού προς ταχείαν αυτής πραγματοποιήσιν. Εν τη Βουλή των αντιπροσώπων τη 26 Νοεμβρίου 1850.

[Πηγή: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, τόμος ΙΓ', σελ. 210.]

Πρόσθετα παραθέματα / πηγές

ΠΗΓΗ 3: Οι λόγοι που έκαναν την Αγγλία να παραχωρήσει τα Επτάνησα στην Ελλάδα

Η βρετανική κυβέρνηση βαθμιαία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η μόνη εναλλακτική λύση που προσφερόταν αντί για την ένωση ήταν η επιβολή του στρατιωτικού νόμου, και ότι δεν ήταν μόνο οικονομικά επιζήμιο αλλά και μια συνεχής ενόχληση να διοικεί αυτούς τους ανήσυχους νησιώτες με σιδερένια πυγμή. Τα νησιά δεν είχαν ουσιαστική σημασία• στην πραγματικότητα ήταν άχρηστα ως ναυτική βάση για μια Δύναμη που είχε στον έλεγχό της τη Μάλτα και είχε αναπτύξει τις δυνατότητες που πρόσφερε. Ευθύς εξαρχής η βρετανική παρουσία είχε υπαγορευθεί κυρίως από την επιθυμία να μην πέσουν τα νησιά στα χέρια κάποιας άλλης Δύναμης. Αν υπήρχε η δυνατότητα να καθιερωθεί σ' αυτά το καθεστώς της ουδετερότητας με βάση κάποια διεθνή συμφωνία, τότε δεν υπήρχε κανένας βάσιμος λόγος να μη δοθούν στην Ελλάδα. Για τη Βρετανία ήταν σημαντικότερο να διαπνέεται η Ελλάδα από διάθεση καλής θέλησης, ή τουλάχιστον η ίδια να έχει τη μεγαλύτερη επιρροή από όλους στην Ελλάδα, παρά να διατηρεί τα νησιά αυτά, που σε μια εποχή ακμής του εθνικισμού θεωρούνταν αναμφισβήτητα ελληνικά.

[Douglas Dakin, Η ενοποίηση της Ελλάδας (1770-1923), μετάφραση Α. Ξανθόπουλος, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, β' έκδοση, Αθήνα 1984, σελ. 160-161.]

ΠΗΓΗ 4: Ο Άγγλος διπλωμάτης Πάλμερστον εξηγεί στη βασίλισσα της Αγγλίας Βικτορία τους λόγους παραχώρησης των Επτανήσων στην Ελλάδα

"Όσον καιρό ο Όθων κυβερνούσε άσχημα την Ελλάδα θα αποτελούσε προσβολή για τα νησιά να τα υπαγάγουμε στην κακή του διακυβέρνηση. Τώρα που διαγράφονται λαμπρότερες προοπτικές για την Ελλάδα, η προσάρτηση των Επτανήσων θα ήταν ωφέλιμη και για τα ίδια τα νησιά και για το ελληνικό βασίλειο".

Απόσπασμα από επιστολή του υπουργού Εξωτερικών της Αγγλίας λόρδου Πάλμερστον στη βασίλισσα της Αγγλίας Βικτορία
[Πηγή: Douglas Dakin, Η ενοποίηση της Ελλάδας (1770-1923), μετάφραση Α. Ξανθόπουλος, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, β' έκδοση, Αθήνα 1984, σελ. 161-162.]

Πρόσθετα παραθέματα / πηγές

ΠΗΓΗ 5: Οι τρεις κύριες κατευθύνσεις αναφορικά με την υλοποίηση της Μεγάλης Ιδέας

Ιδιαίτερα μετά το τέλος επανάστασης του 1821 διαμορφώθηκαν τρεις κυρίως κατευθύνσεις (ενν. αναφορικά με τους εθνικούς στόχους των Ελλήνων). Κοινή και στις τρεις ήταν η επιδίωξη της κυριαρχίας του ελληνισμού στα ιστορικά όριά του που έγινε γνωστή, μετά τα 1844, ως Μεγάλη Ιδέα. Σύμφωνα με την πρώτη κατεύθυνση, οι εθνικοί στόχοι θα έπρεπε να πραγματοποιηθούν δυναμικά με εξεγέρσεις για την απελευθέρωση των υπόδουλων περιοχών και πολεμική ρήξη με την Τουρκία. [2]

Η δεύτερη κατεύθυνση προέκυψε από τις αποτυχίες και την αδυναμία πραγματοποίησης της πρώτης. Οι Έλληνες θα έπρεπε να περιμένουν τη στιγμή που οι ευρωπαϊκές δυνάμεις θα διαμέλιζαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία. [2]

Τέλος, σύμφωνα με την τρίτη κατεύθυνση, ο ελληνισμός θα κυριαρχούσε ειρηνικά στην αυτοκρατορία χωρίς μία διακοπή στην κρατική της συνέχεια.

[Πηγή: Αντώνης Λιάκος, Η ιταλική ενοποίηση και η Μεγάλη Ιδέα, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1985, σελ. 93-94.]

Η ΕΔΑΦΙΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (1832 – 1947)

Ασκήσεις αξιολόγησης

Το πρώτο ελληνικό κράτος περιλαμβάνει

.....

.....

Αργότερα οι Άγγλοι παραχωρούν τα

.....

Η κερδίζεται το

Ποιες μεταβολές γνώρισαν τα σύνορα της Ελλάδας από το 1830 έως το 1881; Να αναφερθείτε σε αυτές συνοπτικά παρουσιάζοντας τους παράγοντες που τις προκάλεσαν.